

усунення причин і умов скоєння кримінальних правопорушень та запобігання їм. Звісно ж, засобами й методами виявлення причин є слідчі дії, оперативно-розшукові заходи, розвиток і узагальнення слідчої і судової практики, анкетування та опитування різних категорій осіб - слідчих, оперативних працівників, засуджених і тих, хто відбуває покарання, посадових осіб та ін. На основі зібраної інформації необхідно сформулювати загальні й конкретні причини та умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. В свою чергу узагальнені матеріали повинні доводитися до публічності (наприклад, через пресу, лекції на підприємствах та т. ін.). Тому, аналізуючи все вищезазначене, пропонуємо, вдосконалити функцію слідчого щодо запобіжної діяльності та внести до КПК України такий процесуальний засіб впливу як внесення подання у відповідний державний орган, громадську організацію або посадовій особі про вжиття заходів щодо усунення виявлених причин кримінального правопорушення та закріпити його у ст. 40¹ КПК України, наступного змісту:

«Стаття 40¹. Подання про вжиття заходів щодо усунення причин і умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення.

Слідчий, прокурор, орган дізнання, встановивши причини і умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, мають право внести у відповідний державний орган або посадовій особі подання про вжиття заходів для усунення цих причин і умов.

По даному поданню має бути вжито необхідних заходів і про результати повідомлено особу, яка надіслала це подання не пізніше як у 15-денний строк.»

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13 квіт. 2012 р. // *Голос України*. 2012. № 90–91. 19 травня. 2. Кримінально-процесуальний кодекс України: офіційне видання. Київ : Ін Юре, 2004. 272 с. 3. Слінько С. В. Теорія і практика реформування досудового розслідування : монографія. Харків : Арсіс ЛТД, 2011. С. 21. 4. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник. Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. С. 38.

Одержано 18.10.2018

УДК 343.132

Дар'я Русланівна СТЕПАНЮК,

студентка Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ «ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ТА ОBOB'ЯЗKOBICЬ СУДОВИХ РІШЕНЬ»

У числі загальних засад кримінального провадження КПК України встановлено засаду доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень. Проте нормативний зміст цієї засади видається дещо суперечливим, адже потребує додаткового узгодження як із іншими вітчизняними законодавчими нормами, так і з розумінням доступу до правосуддя, доступу до суду та права на справедливий суд у міжнародно-правових документах і правозастосовній практиці Європейського Суду з прав людини.

У ч. 1 ст. 7 КПК України наведено вимогу, що форма та змісту кримінального провадження повинні відповідати його загальним засадам [1]. Водночас неоднозначне розуміння змісту засади, що розглядається, не сприяє повному дотриманню цієї вимоги у правозастосуванні.

Так, у ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що «кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним відповідно до закону», а в ч. 3 цієї статті вказано, що «доступність правосуддя для кожної особи забезпечується відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України» [2]. Отже, в даному

законі застосовано підхід щодо співвідношення права на справедливий суд та права на доступ до правосуддя як цілого та частки.

Разом із цим у ч. 1 ст. 21 КПК України фактично таке ж формулювання характеризує доступ до правосуддя, що визнано як частина засади «доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень». При цьому, виходячи зі змісту зазначеної статті, під доступом до правосуддя законодавець розуміє кілька складових: 1) гарантування кожному права на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону; 2) право кожного на участь у розгляді в суді будь-якої інстанції справи, що стосується його прав та обов'язків, у порядку, передбаченому КПК України; 3) забезпечення доступу особи до інших засобів правового захисту, якщо під час кримінального провадження порушуються її права, гарантовані Конституцією України та міжнародними договорами України.

На нашу думку, у кримінальному процесуальному законі застосовано не зовсім вдале визначення, адже доступ до правосуддя трактується занадто широко й охоплює інше, хоча і тісно пов'язане з ним, поняття справедливого судового розгляду. Проте останній має набагато складніший зміст і відповідно більшу кількість елементів. Не дивлячись на різні думки з цього приводу, слід визнати, що такі загальновизнані складові права на справедливий судовий розгляд як публічність (гласність і відкритість) судового розгляду, розумні строки, право на перекладача, право на юридичну допомогу захисника, змагальність сторін тощо закріплені у змісті інших засад кримінального провадження. Отже, має місце певна термінологічна плутанина у розумінні одного з основних принципів кримінального процесу. Такого бути не повинно, адже загальні засади кримінального провадження визначають його спрямованість і побудову в цілому. Тому необхідно розуміти їх більш чітко та у повній відповідності до європейських підходів, зважаючи на обрання Україною курсу на інтеграцію до ЄС.

Вжити в чинному КПК України конструкцію «доступ до правосуддя» пропонуємо замінити на «доступ до суду», і, що головне, уточнити її нормативний зміст саме в аспекті забезпечення кожному вільної можливості безперешкодно звернутись до суду з метою захисту своїх порушених прав.

Вважаємо за доцільне уточнити нормативно-правове визначення загальної засади кримінального провадження «доступ до суду та обов'язковість судових рішень», закріпивши в ньому саме ті процесуальні можливості особи, реалізація яких у кримінальному процесі відображає конкретний зміст відповідного права особи, забезпечення якого і є головною метою цієї провідної ідеї кримінального процесу.

У п. 14 ч. 1 ст. 7 КПК України відповідну засаду кримінального провадження слід назвати «доступ до суду та обов'язковість судових рішень».

Статтю 21 КПК України пропонуємо викласти у такій редакції:

«Стаття 21. Доступ до суду та обов'язковість судових рішень

1. Кожному гарантується право безперешкодно і невідкладно звернутись до незалежного і неупередженого суду, створеного на підставі закону, для відновлення його порушених прав, у порядку, передбаченому цим Кодексом.

2. Кожен має право на участь у розгляді в суді будь-якої інстанції справи, що стосується його прав та обов'язків, у порядку, передбаченому цим Кодексом.

3. Кожен має право одержувати копії процесуальних актів, що приймаються під час кримінального провадження і стосуються його прав та обов'язків, у порядку, передбаченому цим Кодексом.

4. Вирок та ухвала суду, що набрали законної сили в порядку, визначеному цим Кодексом, є обов'язковими і підлягають безумовному виконанню на всій території України.

5. Якщо інше не передбачено цим Кодексом, здійснення кримінального провадження не може бути перешкодою для доступу особи до інших засобів правового захисту, якщо під час кримінального провадження порушуються її права, гарантовані Конституцією України та міжнародними договорами України» [3].

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 12.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 23.09.2018). 2. Про судоустрій і

статус суддів : закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 23.09.2018).
3. Степанюк Р. Л., Степанюк Д. Р. Нормативно-правовий зміст доступу до суду та обов'язковості судових рішень як засади кримінального провадження. *The Journal of Eastern European Law = Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 51. С. 51–58.

Одержано 19.10.2018

УДК 343.98

Руслан Леонтійович СТЕПАНЮК,

доктор юридичних наук, професор, професор
кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8201-4013>;

Сергій Павлович ЛАПТА,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5401-5086>

ДЕЯКІ ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

Процеси глобалізації, які притаманні розвитку сучасного світу, зумовлюють потребу пошуку шляхів взаємної інтеграції одержаних знань у різних галузях. Однією з таких глобальних наук, розуміння якої дещо відрізняється у різних державах, є криміналістика. Історично склалось так, що в Україні вона побудована на радянському фундаменті і в сучасних умовах стає все менш спроможною задовольняти потреби органів правопорядку в розробленні дієвих засобів, прийомів і методів доказування в кримінальному провадженні. Не дивлячись на тривалі дискусії та сприйняття більшістю науковців таких перспективних шляхів удосконалення положень криміналістичної науки, як впровадження інновацій у галузі криміналістичної техніки та судової експертизи, створення рекомендацій для судового провадження та для здійснення професійного захисту від кримінального переслідування, застосування криміналістичних рекомендацій в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві тощо, слід визнати, що усталені уявлення про природу і систему даної науки фактично гальмують ці та інші напрями її розвитку.

На нашу думку, однією з причин сьогодинішнього кризового стану криміналістики в Україні є домінування застарілих теоретичних положень, розроблених ще за радянських часів щодо її як науки виключно юридичної природи, яка суттєво відрізняється від криміналістики західноєвропейських країн, Великої Британії та США. Тому сьогодні в Україні система знань у галузі криміналістичної техніки розвивається вкрай повільно. Це пов'язано не тільки з загальним відставанням від розвинених країн через економічні негаразди, а і з фактичною відсутністю можливостей у фахівців з природничих і технічних наук здійснювати дослідження з криміналістики через формальну невідповідність галузі знань вищої освіти.

Наведені обставини свідчать про актуальність дослідження проблеми з'ясування дійсної природи та формування системи криміналістичної науки з урахуванням досвіду провідних країн світу. В цьому сенсі видається доцільними спроби пошуку шляхів інтеграції підходів щодо розуміння даних питань у найбільш розвинених країнах світу та можливостей адаптації відповідних досягнень в українські реалії.

Наприклад, у США та інших країнах англо-саксонської системи права найбільш близькими до криміналістики дисциплінами є природничо-технічна Forensic Science (судова наука), яка являє собою застосування будь-яких наукових методів і технік у кримінальному